

TŘETÍ KAPITOLA

Kyjevská lovestory

Moje první setkání s otcem se odehrálo v roce 1991, kdy jsem Nigérii navštívil poprvé. Studoval jsem v té době první ročník gymnázia v Bruntále a těsně po převratu se mi zničehonic naskytla příležitost vycestovat. Celý život jsem s otcem nijak nekomunikoval, nikdy jsem ho neviděl, ani s ním nikdy nemluvil. Jednou ročně od něj vždy přišlo narozeninové přání v letecké obálce se spoustou exotických známek a v rodině vždy neomylně vyvolaly dusivou atmosféru porušeného tabu.

Rodiče se po několikaletém manželství na dálku rozvedli a máma se později znovu vdala. S manželem

založila novou rodinu a její předchozí manželství s černochem nebylo zrovna košer téma. A tak jsem se o svém původu dozvídal z kusých historek od nových bratranců, kteří je náhodou zaslechli od rodičů.

Slýchal jsem fantastické příběhy o statečné československé studentce, která z čisté lásky pojala za manžela afrického studenta diplomacie. Této neslýchané drzosti se sovětské úřady rozhodly učinit přítrž, a proto stovky afrických studentů v Kyjevě a později i v celém Sovětském svazu vyšly do ulic a demonstrovaly tak dlouho, až sovětské i československé úřady nakonec ustoupily. Obnovily jim stipendia a uznaly manželství za právoplatné.

Pikantní bylo, že celou aféru monitorovala západní média, a ta tak záhy dostala ryze politický nádech. Navíc když se máma po svatbě nějakou dobu skrývala na nigerijské ambasádě, aby nebyla odvečena KGB. Brzy začaly padat stranické hlavy, včetně mého dědečka, stranického tajemníka, a maminka byla po návratu domů dlouho pod drobnohledem StB. Tak dlouho, že se s ní po dobu několika let bál v rodném městečku kdokoliv promluvit.

O to horší pak bylo, že se otec do Československa už vrátit nemohl a několik matčiniých pokusů vycestovat se mnou, tehdy ještě v peřinkách, bylo úřady systematicky zmařeno. Trvalo to tak dlouho, až jim oběma došly síly a po třech a půl letech odloučení se na dálku rozvedli.

Otci zůstala v srdci hluboká rána způsobená krutou lekcí z rasismu. A matce hořkost z ponižování za sňatek s Afričanem a moje maličkost jako věčná vzpomínka na nešťastnou lásku.

V Moravském Berouně se mě rodina zpočátku snažila chránit před možnými ústrky okolního světa. Ne-trvalo však dlouho a začal jsem pocítovat vyloučení z „normálnosti“. Unylý život střediskové obce nebyl připraven na anomálii v podobě černého chlapečka, a tak ho uváděl do nejrůznějších někdy komických, někdy bolestných situací.

Našli se tací, kteří před maminkou plivali na zem, další ji varovali, ať od černého miminka nechytí nějakou nemoc, jiní zas přecházeli na druhou stranu ulice.

Jak šel život dál, začal jsem se učit žít bez povědomí o vlastní identitě. Často jsem slýchal nadávky a posměšky a nejednou jsem přišel ze školy uplakaný, zbitý a ponížený od starších spolužáků. Tlouštíků, zrzků a jinak odlišných dětí, do kterých se jejich vrstevníci strefují, je jaksi povícero. Černoušek byl však v roce 1980 v Bruntále, kam jsme se brzy přestěhovali, jen jeden. Všude jsem vyčníval a nikam nepatřil.

Zástupy školáků se zastavovaly uprostřed ulic, v němém úžasu na mě ukazovaly prstíky a hlasitě vykřikovaly: „Černoch! Černoch!“ Nejrůznější výrostci se mi pošklebovali a předháněli se ve vymyšlení nadmíru „vtipných“ říkanek a trefných přezdívek.

Ani dospělí se mnohdy nedokázali držet zpátky a jaksi mimochodem se mě vyptávali, odkud jsem, kde jsem se narodil a kdo je tatínek a maminka, a pak mě hladívali po hlavě, říkali mi, ať se netrápím, že za to nemůžu...

Byl jsem jako exotické zvířátko, které svou přítomností čeřilo poklidnou hladinu života maloměsta a zároveň vůbec netušilo, kým je a kam patří. Občas to mělo i své výhody, ale většinou tomu bylo právě naopak.

Tehdy začátkem léta roku 1991 jsem zčistajasna obdržel buclatou obálku ofrankovanou cizojazyčnými razítky. Byl v ní nigerijský cestovní pas na mé jméno, letenka do Lagosu a stodolarová bankovka. Příložený dopis byl napsán v ruštině a kvůli nedostatečné znalosti jazyka jsem se rozhodl počkat, než se vrátí máma, toho času učitelka ruštiny.

Ta dopis rychle přečetla a odložila zpět, aniž by cokoliv řekla. Když se domů vrátil otcím, dopis si rovněž přečetl a pak oba dlouze debatovali v obývacím. Po celou tu dobu se mi hlavou honily ty nejšílenější myšlenky. Konečně mě zavolali. Očekávání, které mě rozechvívalo už celé odpoledne, se naplnilo. Poletím na prázdniny do Afriky!

Při pomýšlení na to, že to všechno, co znám jen z televizního *Života v přírodě*, teď uvidím a prožiju na vlastní kůži, se mi tajil dech. Nezanedbatelný byl ovšem i pocit zadostiučinění před všemi těmi posměváčky. Konečně teď budu moct říct, že jsem v Africe byl a že znám svůj původ! Týdny se krátily na dny a já jsem se už brzy s rodiči loučil na ruzyňském letišti, připravený vydat se vstříc těm nejnevšednějším dobrodružstvím.

„Dámy a pánové, prosím, připoutejte se, zahajujeme přistání na letišti Murtala Muhhamed v Lagosu,“ zaznělo z reproduktoru starého tupoleva a já jsem cítil, jak mě polévá vlna vzrušení. Za okénky letounu se na okamžik mihla světla do tmy zahalené metropole a sotva znatelné drcnutí nám oznámilo přistání.

Když letoun doroloval ke stojánce a letištní personál přistavil schůdky, vyhrnul jsem se ke dvířkům, seběhl

a poprvé se dotkl africké půdy. Byla už téměř půlnoc, ale venku stále panovalo dusno jako ve skleníku. Z plných plic jsem nasával vůni Afriky. Světadíl tisíců palen, rozpálených pouští a ebenových tváří sliboval neopakovatelné dobrodružství.

To začalo už o pár minut později v letištní hale. Otci jednoduše nedošel mámin telegram, a proto vůbec neměl tušení, že jsem právě dorazil. Na letišti mě tudíž nikdo nečekal. Stál jsem před východem, na dohled od milionové megapole plné cizích černých lidí, a začínal jsem cítit, jak nadšení pomalu střídat úzkost.

Bylo mi čtrnáct, nemluvil jsem anglicky, neměl žádné peníze a dokonce ani žádnou adresu. Jen jsem tam tak stál a v ruce žmoulal otcovu starou fotku. Mihotající se světla nočního velkoměsta byla náhle chladná a nebezpečně cizí.

Jeden ze spolupasažérů si všiml, jak bezradně stojím u výstupních dveří, a oslovil mě plynulou ruštinou.

S pochopením mi nabídl, že můžu přespat u něj doma, a dokonce, že mi následující den pomůže nějak otce vypátrat. Můj ochotný zachránce se jmenoval Peter, a jak mi později v taxíku vysvětlil, studoval strojařinu v Sovětském svazu. Byl nevysoký, s velkým kudrnatým afrem a v černém obličejí mu vesele hrály oči a do tmy zářily bílé zuby.

Po hodině jízdy jsme dorazili kamsi na okraj Lagosu, kde v malém, stíněném bytečku žila jeho početná rodina. Jeho návrat domů k milovaným, které léta neviděl, vyvolal výbuch nadšení. Když pak ještě celé rodině představil i mě, s obšírným popisem důvodů mé cesty, byli všichni dojatí. Znavení cestou jsme se najedli a šli spát.

Na druhý den jsem se po probuzení rychle nasnídal a začal jsem netrpělivě vyhlížet taxík, který nás měl odvézt do města. Když potom konečně dorazil starý oprýskaný peugeot, vyjeli jsme i s mými kufry do nitra rozpálené metropole. Prokličkovali jsme uličkami mezi domy a pak jeli pár minut širokou ulicí, než jsme odbočili za roh. Tam se mi nečekaně naskytl pohled na nechvalně proslulé ghetto Ajegunle.

Zíral jsem tiše na zbědované lidské trosky, živořící v ještě zbědovanějších kulisách zchátralých ulic. Ty vypadaly, jako by byly výplodem chorobné mysli nějakého šíleného malíře. Horký, vlhký vzduch páchl rozkladem a lákal hejna dotěrných much, které kroužily kolem přízračných obyvatel této ztracené varty.

Na špinavých chodnících se povalovali vyhublí, zanedbaní žebráci a všudypřítomní mrzáci. Zíral jsem na podvyživená miminka, kolem kterých poletovala hejna neodbytných much. Jejich matky seděly na dlažbě v otrhaných hadrech a s umaštěnými šátky nad zničenými obličejí. Bez přestání něco mumlaly a vztahovaly vyzáblé ruce ke kolemjdoucím.

O kus dál sedělo několik přízraků, které snad kdysi dávno připomínaly lidské bytosti. Teď to ale byla podivně zkroucená stvoření s těly pokrytými ohromnými tumory. Ty je deformovaly do prapodivných tvarů a nutily je belhat se a plazit jako zvířata.

Některým vyrůstaly přímo z tváří nádory tak velké, že se k prasknutí napjatá kůže protrhla a hnisající tkáň tak poskytovala mouchám žádanou lahůdku. Jiní měli tumory mnohdy i na celé pŕlce trupu, a tak se těla těch nebožáků změnila v jednolitou neforemnou rosolovitou tkáň. Nikdy nezapomenu na člověka

s očními bulvami znetvořenými nemocí tak, až se změnilly ve vyhřezlou krvavou hmotu.

Taxíkář si začal v domorodém jazyce prozpěvovat, načež znovu odbočil. Postávaly tam bytosti od hlavy k patě pokryté hnisavými boláky. Pod nimi v odpadcích a prachu se plazila mladá, jinak hezká dívka, která však od pasu dolů měla nohy znetvořené obrnou tak, že vypadaly jako chapadla.

Ten pohled se už nedal dál vydržet a já se zděšeně odvrátil. Celý dosavadní život jsem prožil v umělé bublině reálného socialismu, a podobné obrázky jsem tudíž znal jen z historických filmů o morových ranách.

Projížděli jsme dál hororovou scénérií. Taxíkář si stále prozpěvoval a já jsem nevěřícně zíral na ty přízraky. Ulice tu lemovaly cihlové domy, bez omítky, okenních rámců a často i bez střechy. Elektřina, tekoucí voda nebo kanalizace byly nemyslitelný přepych. Splašky byly vylévány do otevřených betonových žlabů před domy, v nichž v mazlavém páchnoucím sajraju plavalo všechno možné.

Minuli jsme partu výrostků svlečených do půl pasu, kteří si na ohni z pneumatik opékali nestaženou kočku a šinuli se dál. Projeli jsme kolem chudinkých krámků až k místu, kde se před zdí s orvanými plakáty krčilo několik slepých žebráků. K nebi se tu hrdě tyčila ohromná prorezlá cedule s velkým nápisem: *This is Lagos!*

Tak vítalo příchozí nejlidnatější město západní Afriky. Na tisíce čtverečních kilometrech půdy, vyčnívající jako ostrůvky z vod Guinejského zálivu, se tady tehdy tísnilo deset milionů obyvatel a stále přibývali další. Zoufale předlidněné město praskalo ve švech, ale rozšířit už ho nebylo kam. Všude kolem byl jen oceán.

Tropické slunce nemilosrdně pražilo a my se rychle vzdalovali dálniční spojkou od páchnoucích uliček, plných hniloby a beznaděje. Pot se ze mě jenom lil, takže jsem byl vděčný za svižnou jízdu, která nám do peugeotky vháněla chladivý vánek.

Peter dřímал, ochraptělý taxíkář konečně zmlkl a já jsem sledoval, jak se před námi začaly rýsovat komplexy visutých dálničních nadjezdů a mostů, jež spojují jednotlivé ostrovy tvořící město. Z nich pak byly vidět obrovské plochy pokryté souvislou vrstvou rezavých plátů vlnitého plechu, střechy slumů. Za nimi se tyčily mrakodrapy jako symboly bizarních kontrastů této ropné říše.

Lagos byl v té době městem, kde nefungovala infrastruktura ani žádný systém nebo pořádek. To vedlo k jeho totální paralýze, jež proměnila tamní život v permanentní agonii. Když to konečně pochopila i nigerijská vláda, raději se přestěhovala do nově vybudovaného hlavního města Abuji. Lagos byl ponechán svému osudu, napospas jak své bídě, tak svému bohatství.

Dodnes však do něj proudí zástupy nových a nových obyvatel ze všech koutů Nigérie, kteří věří, že v něm najdou nový a lepší život. A Lagos se vzdouvá, sténá a praská ve švech.

Ti méně šťastní rozšiřují řady pouličních prodavačů, nabízejících v zácpách v nepředstavitelných vedrech nebo v tropických lijácích všechno možné. Mladé, bezprizorní dívky se často stávají služkami a vydělanými penězi přilepšují svým rodinám ve vnitrozemí.

Mladí muži pak mnohdy končí jako pomocné síly, sběrači odpadků, řidiči taxi mopedů okada nebo jako

zloději a bandité. S nimi však Lagos nezná slitování. Jsou-li chyceni, bývají v lepším případě na místě zastřeleni policisty. Nemají-li to štěstí, bývají davem opásáni pneumatikou, polití benzínem a zaživa upáleni.

Mrtvoly jsou následně ponechány svému osudu přímo na místech, kde k zabíjení došlo. Není proto ničím výjimečným vidět spálená, bezhlavá či rozpáraná lidská těla přímo na hlavních ulicích. O jejich odklizení se tak nakonec často postarají všudypřítomní supi nebo lovci krevet, pro které představují dokonalou návnadu.

Nigérie nebyla, díky své pověsti, nikdy vyhledávanou turistickou destinací. Většinu cizinců proto tvoří zaměstnanci ropných společností, nadnárodních koncernů nebo jiných zlatokopeckých organizací. Jinými slovy všichni ti, kteří pochopili, že nigerijská vláda ráda smění své černé zlato za pozlátko krásných žen, luxusních aut, přepychových paláců a soukromých tryskáčů. A tak se vám nezdřídkla naskytne pohled na zbídačené sirotky, jak brčkem pijí vodu z louže u silnice, po níž právě projíždí kolona nejnovějších bentleyů a mercedesů.

A najednou máte pocit, že existuje-li nějaká vyšší spravedlnost, musí město zatratit a pohřbít všechnu jeho lhostejnost a bezcitnost. Ale nestane se tak, neboť Lagos z ní byl stvořen. Nepřestane se rozrůstat a bujet, a zároveň skomírat a tlít. Hniloba jeho rozkladu je mízou jeho života.

Kdo v něm chce žít, musí přijmout jeho nelítostná pravidla a vydrápat se k místu na slunci po pyramidě z kostí. Přežijí jen ti nejsilnější. Takový byl Lagos tehdy, a podobný je i dnes.

Když jsme dorazili na policejní ředitelství, bylo už po poledni. Slunce nesnesitelně páliło a společně s vysokou vlhkostí činilo pobyt mimo budovy s ventilací téměř nesnesitelným. Ředitelství sídlilo v desetipatrové budově s velkým nádvořím, obehnaným vysokou zdí se stočeným ostnatým drátem.

Všude pobíhali policisté v černých uniformách se stříbrnými prýmkami a knoflíky a s černými barety. Bylo to hotové mraveniště. Jedni spěchali po chodbách s horami papírů a složek v náručí, jiní na sebe pokřikovali přes dvůr, snažíce se přehlušit burácení motorů policejních motorek a sirény pick-upů přivázejících čerstvě zatčené podezřelé.

Prošli jsme vstupem a vyjeli chatrným výtahem do pátého patra, jak nás instruoval strážný u hlavní brány, a pak dál dlouhou tmavou chodbou až ke kanceláři na samotném konci. Vzduch byl nedýchatelný a propocené tričko se mi nepříjemně lepilo na tělo.

Zakleпали jsme, vstoupili a představili se sympatickému důstojníkovi, který seděl za velkým psacím stolem. Vysvětlili jsme mu důvod naší návštěvy, on se usmál, zvedl sluchátko služebního telefonu, prohodil pár slov s někým na druhé straně drátu a poslal nás o patro níž do policejního archivu.

O chvíli později už nás před jinými dveřmi čekala usměvavá archivářka. Půl druhé hodiny potom s námi procházela kartotéky, než jsme konečně narazili na záznam o otcově posledním převelení. Příští zastávka byla jen pár hodin letu daleko. Byla jí policejní akademie v Josu.

Peter se se mnou rozloučil a spěchal zpátky za rodinou a já půl hodiny nato seděl v policejním voze,

který se se zapnutými majáky řítíl na letiště. Poslední letadlo do Josu totiž odlétalo za dvě hodiny, a tak jsme měli co dělat.

Letadlo měkce dosedlo na ranvej zalitou zlatistým svitem zapadajícího slunce. Nebe bylo poseté červánky a velký zlatý míč doputoval oblohou až těsně nad obzor. Vanul vlahý větřík a jemně čechrал listy nízkých kokosových palem vysazených hned vedle letištní plochy. Pod nimi stál podsaditý muž s knírem v bílém kaftanu a upřeně sledoval pasažéry sestupující po schůdcích z letadla.

Hned jsem ho poznal, i když jsem ho nikdy neviděl. Naše pohledy se poprvé v životě střetly a já zatajil dech. Rozbušilo se mi srdce a cítil jsem, jak se mi do očí derou slzy. Rozběhl jsem se k němu, zatímco on pohnutím nemohl udělat ani krok. Běžel jsem přes poloprázdnou ranvej, batůžek na zádech mi poskakoval a po tváři se mi kutálely slzy, dokud jsem nedorazil do jeho náruče.

„Táto,“ zašeptal jsem a přitiskl se mu na prsa.

„Můj synku, můj synku, tak dlouho jsem na tebe čekal,“ opakoval stále dokola on a tisknul si mě na hrud.